

romanförfattare eller författarinnor uppfyllas. Men hvar och en bör sträfva till det högsta; och ingen lärer i den anmälda romanen vilja finna, att Förf:s produktivitet i något hänseende visar sig afmattad. Tvertom är dess uppräning så egendomlig och rask, att man af förf. ännu har att hoppas mycket. Den skall derföre läsas kanske till och med med mera intresse, än några af hennes föregående arbeten. Men endast det fulländade konstverket öfverlefver sin tid, dess sympatier och tycken.

F.

10

40 LITTERATUR.

Freja n:o 32 22. IV 1842

GABRIËLE MIMANSO. ROMAN AF FÖRF. TILL TÖRNROSENS BOK.

Se der sista delen af Gabriële, sista delen af »sista mordförsöket emot Konung Ludvig Filip i Frankrike» – »hösten 1840» – och förrän vårens blommor utspruckit 1842 har redan hela Stockholm, förrän ekarna grönskat, hela Sverige läsit sista delen af detta »sista mordförsök» – har der läsit: »Den 13 Oktober klockan 6 på aftonen aflossades på Konung Ludvig Filip, eller rättare på hans vagn ett skott. Det skedde under resan till St. Cloud från Tuillierierna, nära Pont de la Concorde. Och gerningsmannen? Det är den olycklige Martius Darmez.» Detta läses i sista delen sid. 239, och 90 stora duodessidor förut har man vid sagde tid, från Haparanda till Ystad, lärt känna samma Martius Darmez som en sensibel kammartjenare hos en rojalist, i hvars blod, slutet i en duell 16 sidor längre fram, han doppar »tvenne af sina fingrar» och svär att »utföra ditt, *ditt* värf», d. ä. rojalistens fordna värf, den tiden denne i sista mordförsökets första del höll tal mot konungen. Allt detta står här verkligen att läsa, »en nyhet», säger brevet som omtalar mordförsöket, »du har säkert redan läst derom i de Fransyska tidningarne.»

Men detta nämner ref. endast som ursäkt derföre att han här ofvan icke upptagit bokens hela titel. Det är också en småsak, ty det står ingestädes skrifvit, att romanen Gabriële Mimanso skall vara ett »sista mordförsök.» Nog af om orden läsas på bokens omslag. Romanen kan likväl vara en god roman.

Och derpå tviflar ingen. Ref. har för hvarje ny del också hört försäkras från alla håll, att romanen är »präktig», »ypperlig», »mästerlig», och tviflar ej, att samma försäkring skall ljuda i hans villigt lyssnande öra från ännu flera. Så vida på honom beror, så tvekar han ej att gifva ryktet fart med samma rop präktigt! mästerligt! Ty på hvarje sida känner man igen mästarens hand och pensel, färger så skiftande och glansrika, som endast han förstår att tillreda dem, halfdagrar, så retande och pikanta, hvilka blott han så klokt kan fördela och beräkna.

Men – men, det är väl djerft att ännu framkomma med ett men, och likväl om någon försäkrar ref., att flera romanens hufvudpersoner äro menskliga väsenden, att man följer dem med intresse, att man blir varm, menskligt rörd af kärlek, medlidande, harm, ovilja, vid någon enda scen, om någon ungar i Stockholm t. ex. försäkrar, att han kan blifva kär i en sådan dam, som Gabriële Mimanso, som blickar, nickar, bugar, – allt på ett så »eget» sätt – så är och blir ref. likväl en mera förstockad tviflare, än salig Thomas.

Förf. bedyrar sjelf att »det visserligen ej kan nekas», att uti hans arbete »verkligen intet står osant framför en *snillrik och grundlig*

betraktares ögon.» Ref., som vid betraktandet af arbetet verkligen sökt att förtjena det sednare epitetet (på det förra äger han naturligtvis inga anspråk), måste dock efter en sådan oåterkallelig dom i högsta instansen inse, att i hans omdöme ingen grundlighet kan finnas, och på förhand varna läsaren för sin egen löslighet. Det oaktadt kan ref. icke förneka sin öfvertygelse, att i denna roman verkligen finnes något *osant*, och vill efter förmåga söka bevisa sitt påstående.

Det ges en sanning, som konsten fritt kan sätta sig öfver, natursanningen, såsom blott öfverensstämmelse med den yttre naturen. Armidas trädgårdar äro icke derföre mindre sköna, att de aldrig funnits eller kunna finnas. Oberons horn kan göra hvilka underverk som helst, och Faust kan flyga med Mefistofeles bäst han behagar, utan att de dikter, i hvilka detta föregår, derigenom förlora i skönhet. Icke blott naturens lagar kan sålunda konsten öfverskrida, den bör till och med aldrig framställa något i dess blott naturliga skick, utan skapa en förädlad natur, genom att göra formen till ett rent uttryck för den inneboende anden. Men just denna inneboende ande, den bör alltid vara sann. Så må äfven, då en mensklig handling framställes, både den handlande personens yttre och dess omgifning framvisa en bild, som ännu aldrig något menskligt öga sett, men den känsla, den passion, de afsigter, som leda handlingen böra vara rent menskliga, verkligen hafva lefvat och städse kunna lefva i ett menskligt bröst. Ett anlete, en blick, som den Sixtinska madonnans, har ingen skådat förrän i denna bild, men så Gudamoder hon är måste dock den oskuld, den moderskärlek, det helgade sinne, detta anlete och denna blick uttala, vara rent menskliga känslor och egenskaper; ty eljest funnes ingen menniska som kunde ur denna bild dechiffra dem.

Och för att vara kort, det är denna inre sanning, som felar så väl i detta som i flera af Förf:s dikter. Der finnas poetiska situationer, skildringar luftiga och lätta, gestalter bildade af van konstnårs hand, men i dessa lefver intet sannt menskligt. Förf. idealiserar och rör sig blott i denna ideala värld, men den är utan substans, tom och ihållig. Isynnerhet af detta arbete väntade ref. för sin del något annat, emedan i dess början så mäktiga, substantiella intressen, patriotism, frihetskärlek o. s. v. uppträda, men de försvinna småningom alla och blott de luftiga, men lycklande, och kalla människobilderna återstå. Ref. vågar derföre tro, att mången jemte honom med mera sannt intresse skall läsa arbetets första del än dess sista. Se vi till de särskilta figurerna: hvad är då denna Gabrièle? Hon är en Maurisk qvinna, som rider och öfvar andra ridderliga konster, en kristen och Fransyska, som anser ett mord för en småsak, tror på andar och plockar undergörande blommor. Hon brinner af hämdlystnad mot den, hon misstänker vara skulden till sin faders mord, men sin faders och moders verkliga mördare nästan älskar hon, för honom beder hon vid hans fötter. Hon strider bland ouvriererna, eller rättare håller tal såsom de, medan soldaterna massakrera dem; men hvarföre strider hon? Icke af frihetsbegär, icke af nöd, icke för hämd, icke af förtviflan – nej hon strider bara. Hon älskar; men huru älskar hon? Genast, i blinken, vid första ögonkastet. Men sedan hvad vill hon? Hvarken en blick, eller en kyss, eller ett famntag, eller ett giftermål, ehuru allt detta står henne fritt; och med giftas kunde hon gerna uppskjuta till världens ända, om förf. ännu stoppade några stycken barnsliga fantasier i hennes lilla hufvud. Och dock skall hon vara naiv, ett halft naturens barn. Ref. kan ej här annat, än förvånas öfver den stora orättvisa, man från ett visst håll begått mot förf. Ingen målar mindre sinnliga qvinnor, än han. Sjelfvaste Sara Widebeck skulle

under den ljufvaste herdestund i all ro kunna klistra ihop en glasask, och en Azuras eller Gabrièle Mimanso rita smånätta blommor på älskarens panna. Men så *älskar* ingen qvinna, sådana de på denna jord finnas. En lika besynnerlig, icke-menskelig figur, full af motsägelser, är denne Ambrose Hyacinthe. Andra, isynnerhet grisetterna, äro mera sanna, ehuru t. ex. en sådan hundkärlek som Seraphine Gluggos, hvilken älskar ju mera hon slås och sparkas, är lika vidrig som sanningsvidrig. Besynnerligt nog, har älskaren par preference, Montmorency, blifvit mera prosaisk, sådan som romanhjeltar mest, hvilket icke kan sägas om de öfriga hufvudpersonerna. Ty hos dessa saknas icke idealisering, men desto mera sann mensklighet, ett menskligt föreställningssätt, menskliga känslor, menskliga passioner.

Med sådana karakterer kunna visserligen händelserna hafva »sin osvikliga förklaringsgrund», såsom Förf. försäkrar, ty det är svårt att utleta, hvartill en Ambrose, Gabrièle, Seraphine o. s. v. icke kunna användas. Ger man dessutom nogare akt uppå gången af händelserna, så finnes, att de till en stor del bero af blott yttre tillfälligheter, styras af ödet ej af de handlandes karakterer. Sannolikheten i sådana händelser är alltid en underordnad sak, och om de kunnat passera i vår tid, om skildringen öfverensstämmer med det i denna sedvanliga eller icke, detta inverkar i ringa grad på det helas sanning och skönhet.

Ingen fråga lärer väl uppstå, om skönhet kan finnas uti en dikt, som icke äger inre sanning, om en sådan är en sant skön konstprodukt. Den antika skulpturen har verkligen dessa ansigten, som i den skönaste form icke egentligen uttrycka någon karakter, och personerna synas ur det gudomliga lugn, den hvila, i hvilken de äro försunkna, kunna vakna till all möjlig handling, som ligger inom menskelig förmåga. Men romanens personer hvila ej, de lefva och handla. Hos dem är således formen för sig otillräcklig, ja denna är hos dem sant skön blott då den är uttryck för ett sant innehåll. Så tycker man sig äfven hos förf:s personer finna en viss plasticitet, en spänstighet och afrundning, som är retande och i förening med den väl beräknade grupperingen och det behagsjukt kastade draperiet väcker beundran – men detta är också allt. Man öppnar boken, läser, retas, förvånas och hinner hastigt slutet – men man lägger den ifrån sig med kall beundran för förf., utan värme för händelser eller personer. Man glädes icke, man lider icke. Man behåller intet, som skulle försona det oroliga hjertat med lifvet och verkligheten, ingen skön bild, som skulle göra en sällskap på vandringen och försonande le emot det sorgsna ögat ur den ena eller andra mötande formen.

Och Gabrièle Mimanso är dock ett arbete af samma skald, som diktat så fulländade skapelser, som t. ex., för att sammanställa stort och litet, Signora Luna och Kapellet.

F.